

skupaj z zunanjim in notranjim mestnim svetom. Prvi zvezek objave Fabjančičevega rokopisa se konča z letom 1504, ko se je zgodila zelo pomembna sprememba, saj "... dobi ... mesto Ljubljana pravico, da voli poleg mestnega sodnika še župana ..." (str. 12) To leto sta se v Ljubljani ločili sodna in upravna funkcija, prvo je še naprej opravljal mestni sodnik, drugo pa župan.

Dr. Ema Umek v študiji opisuje tudi strukturo Fabjančičevega besedila. Gre za zaporedni zapis kronološkega vrstnega reda sodnikov in županov ter t. i. kronike, ki podaja dogajanja v Ljubljani v obdobju navedenih sodnikov in županov. Pojasnjena je tehnika priprave rokopisa za objavo. Seznan nas tudi z zgoščenim zapisom za pripravo zgodovinske monografije Ljubljane. Posebej velja opozoriti, da so v opombah, ki so jih pripravili uredniki besedila za objavo, navedena vsa dognanja slovenskega zgodovinarstva o Ljubljani, ki so nastala po letu 1950.

Pred osrednjim delom knjige je objavljen še pregled ljubljanskih mestnih sodnikov za obdobje 1269-1502, ki ga je pripravil dr. Božo Otorepec. Ob imenih sodnikov so navedene listine (z nahajališči in objavami), v katerih so sodniki imenovani. Zelo zanimiva je preglednica ljubljanskih sodnikov, ki jih navaja Janez Vajkard Valvasor v Slavi vojvodine Kranjske, sodnikov, ki jih je zasledil Fabjančič, in sodnikov, ki so znani po današnjem stanju raziskav. Pripravil jo je Janez Kos.

Osrednji del prvega zvezka objave Fabjančičevega rokopisa je dvokolonsko natisnjen na straneh od 35 do 195. Zunanji stolpec vsake strani je namenjen t. i. kroniki, na notranjih stolpcih strani pa sledi veriga ljubljanskih sodnikov. Na ta način je Fabjančičev rokopis, ki zaporedno navaja sodnike in njihovi dobi pripadajočo kroniko dogodkov v Ljubljani, postal preglednejši. Na dnu vsakega stolpca na vsaki strani pa si tekoče sledijo opombe, ki imajo samostojno numeracijo za kroniko in za sodnike. Skozi ta znanstveni aparat, ki je bil pripravljen zelo natančno, se vsak lahko seznanja s trenutno vsemi znanimi viri in literaturo, ki je povezana z obdobjem ljubljanske zgodovine med sredino 13. in začetkom 15. stoletja. Prepričan sem, da je tudi zaradi takega pristopa urednikov objave Fabjančičevega teksta publikacija ljubljanski sodniki in župani nepogrešljiv pripomoček pri vsakem študiju ljubljanske preteklosti. Če zraven dodamo še seznam literature na straneh od 198 do 202 in pregled v knjigi reproduciranega slikovnega gradiva, da uporabljenih kratice niti ne omenjam ter angleške in nemške povzetke obeh uvodnih študij dr. Eme Umek in Janeza Kosa dobimo kompleksno sliko publikacije, s katero smo več kot dostojno počastili jubilejnih sto let Mestnega oziroma sedanjega Zgodovinskega arhiva Ljubljana.

Da je pred nami prvi zvezek objave Fabjančičevega besedila o ljubljanskih sodnikih in županah, se imamo poleg urednikom zahvaliti še namičnosti lektorice Mije Mravljia, fotografinji Dariuki Mladenovič, oblikovalskima zamislim Andreje Aljančič Povirk, pripravil tiska Uroša Čučna iz podjetja Medit d.o.o. in finančni pomoči Ministrstva za kulturo

Republike Slovenije, Mestne občine Ljubljana in številnim sponzorjem, ki so pomagali izpeljati prireditve arhiva ob 100-letnici njegovega delovanja.

V prihodnjih letih načrtujemo še objavo nadaljnjih zvezkov Fabjančičevega rokopisa. Za zadnji zvezek imata urednika dr. Ema Umek in Janez Kos v načrtu, da pripravita samostojno študijo o vrsti ljubljanskih županov od leta 1820, ko je Fabjančič svoj rokopis končal, pa do župana ali županje, ki bo vodil ali vodila ljubljansko upravo ob izidu zadnjega zvezka. Na ta način bo slovensko glavno mesto dobilo temeljit in natančen pregled svojih najvišjih upravnih uradnikov, vse odtlej, ko se v zgodovinskih virih prvič pojavijo.

Že izid prvega zvezka, z vsemi dopolnili Fabjančičevega rokopisa, pomeni velik prispevek k pripravi zgodovinske monografije Ljubljane, kar je že več kot pol stoletja stara ideja. Upati smemo, da bo izid vseh načrtovanih zvezkov med proučevalci ljubljanske preteklosti vsaj vzpodbudil misel, da se spet lotijo priprave tako zaželenih monografij slovenskega glavnega mesta.

Janez Kopač

Predstavitve knjige Daniele Juričić - Čargo

Ko sem bil v 70-ih letih s študenti na ekskurziji v Istri, smo obiskali tudi državni arhiv v Pazinu. Takratni direktor nam je potožil, da imajo sicer zelo bogat, toda neurejen arhiv, predvsem pa jim primanjkuje usposobljenih arhivarjev. Izrazil je željo, da bi tudi na oddelku za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani pritegnili za arhivsko delo kakega študenta zgodovine iz Istre. Znano je namreč bilo, da se mnogi mladi Istrani odločajo za študij na ljubljanski univerzi. Daniela Juričić-Čargo je bila ena tistih študentov iz Istre, ki so se vpisali na Filozofsko fakulteto v Ljubljani. Izbrala je študij samostojne smeri zgodovine z jeziki virov (latinščina, nemščina). Uspešno je diplomirala leta 1989. Že med študijem sem postal pozoren na njeno zanimanje za zgodovinski razvoj območja iz katerega je izhajala. V referatu je obdelala "Gospodarski pomen Dvigrada", mesta ob zahodni obali Istre, ki je danes opuščeno. Za diplomsko nalogo pa si je izbrala temo "Gospodarske razmere v pičanskem kraju od konca 15. stoletja do srede 18. stoletja". Raziskavo je delala predvsem na urbarjih Pazinske grofije, Pičanske škofije in terezijanskem katastru. Že v diplomski nalogi je opozorila na nekatere posebnosti v agrarnem gospodarstvu na območju Istre.

Ko se je Daniela Juričić-Čargo po diplomu vpisala na podiplomski študij, je za temo magistrske naloge spet izbrala raziskavo gradiva, vezanega na območje, iz katerega je izhajala. Leta 1998 je uspešno obranila magistrsko nalogo "Odnos Kranjske dežele do Istre in Beneške republike (16. stoletje) - v luči kranjskih virov" (v komisiji za obrambo so bili: dr. Ema Umek - somentorica, prof. dr. Jože Žontar, prof. dr. Ignacij Voje - mentor). Njena knjiga z naslovom "Gospo-

darski razvoj lupoglavskega gospodstva v 16. stoletju" (Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana 1999, 322 strani). Je nekoliko predelana in dopolnjena magistrska naloga. Knjiga ima dva dela. Avtorica v prvem delu obravnava gospodarstva lupoglavskega gospodstva, v drugem delu pa objavlja tekst urbarjev v transkripciji iz let 1523 in 1573. V uvodnem delu knjige nas Daniela Juričić-Čargo seznanja s stanjem raziskav, ki obravnavajo habsburško Istro. Vzrok, zakaj je ta del Istre manj raziskan kot heneški del Istre, najde v slabši ohranjenosti primarnih virov in njihovi razdrobljenosti v arhivskih ustanovah v več krajih. Zato nekateri temeljni problemi, ki zadevajo avstrijsko Istro, še niso razrešeni. Prav tako nam avtorica predstavi vire, ki jih je pri raziskavi uporabljala. Kranjski viri, na katere se je pri raziskavi oprla, odpirajo številna vprašanja in ponujajo več odgovorov o zgodovini habsburške Istre ter njeni navezanosti na Kranjsko.

Vsebinsko je tekstovni del knjige razdeljen na tri večja poglavja. V prvem poglavju prikaže zgodovinski in teritorialni razvoj celinskega, avstrijskega dela Istre, ki je od leta 1374 pripadal Habsburžanom in je bil v prvi polovici 15. stoletja priključen Kranjski - v njeni sestavi je ostal več kot tristo let. Ko so Habsburžani po smrti gariškega grafa Alberta IV. 1374 podedovali tudi Istra, so priznali samostojnost Pazinske grofije. Pazinska grofija je predstavljala deželno knežje kamorno premoženje. V preostalih predelih habsburške Istre pa je svoje pravice izvrševala Kranjska oziroma njeni deželni stanovi. Težnje privilegiranega prebivalstva Istre po avtonomiji leta 1515 - ta se pravi zahteva po svojem lastnem deželnem zboru, so bile le poskus, ki pa je propadel. Avtorica v knjigi poudarja, da kranjske deželne stanove Istra ni zanimala samo zaradi vzpostavitve teritorialne pristojnosti nad ozemljem in zaradi izterjave davkov, pač pa ji je v obdobju stisk in nevarnosti (obramba pred turškimi vpadi, napadi Benečanov), pomagala pomoč.

Med kranjskimi viri, ki ponašajo podatke o dogajanju v Istri v 16. stoletju, se je največ gradiva nhranilo v zvezi z zemljiškim gospodstvom Lupoglav, zato mu avtorica posveča posebno pozornost. Druga poglavje bi namreč lahko označili kot osrednji del knjige. Jedro poglavja stoni na predstavitev in ngativitvah gospodarskih povezav s Kranjsko ter primerjavah enega izmed istrskih gospodstev s sodasnimi razvojem na Kranjskem. Padaja zelo podroben oris posesti lupoglavskega gospodstva, ki ni bilo strnjeno; večji del je ležal na severu istrskega polotoka, manjši del pa na Krasu. Pri analizi gospodarskih razmer in razvoja se je oprla na štiri urbarje in urbarialne zapise, od katerih sta bila doslej neobjavljena in neobdelana tista iz let 1523 in 1573. Pozornost posveti kmečkemu gospodarstvu, ki je bilo organizirano v samopravnih vaških skupnostih, ter priseljevanju (migracijam) novega prebivalstva iz Bosne, Dalmacije in Hercegovine. Na podlagi izčrpane analize in medsebojnih primerjav urbarjev je avtorica predstavila zelo stvarna podoba kmečke posesti ter število podložnikov, obseg dominikalne in skupne posesti (kontrade). Pomembno agrarno panogo je v

srednjem veku v Istri predstavljala tudi živinoreja. Podložniške dajatve predstavi v dveh sklopih. Posebej obravnava naturalne, posebej denarne dajatve, vendar ob tem poudarja, da so bile različne od vasi do vasi. V posebnem poglavju obdela mere in denarni sistem, ki se je uporabljal v lupoglavskem gospodstvu, pri čemer pozornost posveča domačim, lokalnim meram.

V tretjem sklepnem poglavju je avtorica sintetizirala rezultate raziskave in sklenila, da je bilo lupoglavsko gospodstvo pod dolgoletnim vplivom nemškega fevdalnega vpliva, kar se je odražalo v upravi, uvajanju dajatev in njihovi regulaciji ob pomoči urbarjev, vendar davzavno tudi za vplive iz sosednje beneške posesti.

dr. Ignacij Voje

Daniela Juričić-Čargo objavlja dva doslej neobjavljena urbarja lupoglavskega gospodstva iz leta 1523 z naslovom "Beschreibung des geschlos Marenfels samht alles gutt vnd herlichheit" in navoreformirani urbar iz leta 1573. Urbar iz leta 1523 je nastal, ker so tedanji imetniki Herbersteini želeli zamenjati gospodstvo Lupoglav z deželnim knezom za posest na Štajerskem, kar se je pozneje tudi dogodilo v obdobju pa beneška-avstrijski vojni in po velikih kužnih epidemijah. Urbar iz leta 1573 je nastal na podlagi navodila nadvojvode Karla za reformacijo urbarjev deželno knežjih gospodstev. Lupoglavsko gospodstvo je imelo posest tudi na Krasu, v vaseh Sabonje, Slape, Kozjalhe, Vareje, Ležeče, Gradišče, Školje, Tatre, Rjavče, Hinje, Loče, Artviže in Škocjan pri Divači.

Avtorica je besedilo urbarjev dosledno transkribirala, ničesar ni spreminjala. Besedilo je dala moderna interpunkcijo. Kratice, ki se nanašajo na pojske površine, kulture in mere, je razrešila, namesto rimskih števil je uporabila arabske. V opombah je razrešila krajevna imena in navedla njihove današnje oblike, dodala je pojasnila k besedilu in vse dopolnila z navedbo ustrezne literature. Publikaciji je dodano kazalo osebnih in zemljepisnih imen, ki se navajajo v obeh izdanih urbarjih. Pogrešamo pa v publikaciji kartografski prikaz posesti gospodstva Lupoglav, ki je bil vključen v magistrsko delo.

Objavi urbarjev lupoglavskega gospodstva nam omogočata tudi primerjavo z oblikami kmetijskih enot in dajatvami drugih gospodstev na Kranjskem. V tem gospodstvu se pojavljajo posebne kmetijske enote, tako imenovane zadke (zemljišča, od katerih niso dajali dajatev) in različne vrste dajatev, imenovanih dežma: dežma od volov (osnova zanjo je število volov, ki jih je imel položnik), dežma od grozdja, zanimiv je naziv za milost (za uporabo skupnega gmanjskega zemljišča in pravico sekanja lesa v gmajni).

dr. Ema Umek

Daniela Juričić-Čargo je s predstavljenim delom ustvarila model za nadaljnje raziskave preostalih otmočij avstrijskega dela Istre in prepričana sva, da bo še naprej odkrivala nove vire o Istri v arhivu Kranjskih deželnih stanov in s tem prispevala k boljšnemu poznavanju razvoja istrskega polotoka ter povezav s slovenskimi deželami v preteklosti.